

TÍNH NHÂN VĂN Ở CON NGƯỜI ĐẠI TƯỚNG VÕ NGUYÊN GIÁP

Cù Văn Trung

ĐHKHXH&NV- ĐHQG Hà Nội

Thông qua lược khảo tiểu sử, sự nghiệp quá trình hoạt động cách mạng của Đại tướng Võ Nguyên Giáp cùng với tiến trình lịch sử của dân tộc, chúng tôi thấy dù ở bất kỳ hoạt động nào cũng thấm đẫm những biểu hiện của tính nhân văn trong con người ông. Bài viết đã tập trung làm nổi bật các khía cạnh của tình yêu thương con người, sự hy sinh xả thân vì sự nghiệp cách mạng bảo vệ độc lập của Tổ quốc và tự do cho dân tộc, tài năng và đức độ trên các chặng đường đã qua của Đại tướng Võ Nguyên Giáp Đối với dân tộc Việt Nam.

Có các quan điểm khác nhau về nội hàm khái niệm nhân văn và tính nhân văn. Theo định nghĩa của từ điển Tiếng Việt, phẩm chất nhân văn “là những giá trị và tính chất tốt đẹp thuộc về văn hóa con người trong sự phân biệt với con vật hoặc đồ vật”.¹ Tính nhân văn còn được hiểu là *tổng hợp cách sống cách cư xử cách học, cách suy nghĩ, cách giao tiếp, lịch sử, truyền thống, tôn giáo, tâm linh,...* của con người trong thời hiện tại. Có quan điểm phân tích tính nhân văn theo cách giải nghĩa câu chữ giúp chúng ta hiểu được ý Hán Việt của cụm từ này: *Nhân là con người; Văn: là văn vẻ; văn từ; cái dấu vết do đạo đức lễ nhạc giáo hóa mà có vẻ đẹp dễ rõ rệt gọi là “văn”, như văn minh, văn hóa.*²

Có thể khẳng định rằng dù được hiểu theo cách nào thì tính nhân văn vẫn là những phẩm chất tốt đẹp, đạo đức, sáng tạo của con người. Dưới đây, là những phân tích của bài viết về tính nhân văn trong con người Đại tướng Võ Nguyên Giáp trên cả khía cạnh đời sống riêng tư lẫn trên bình diện quân sự.

1. Những biểu hiện của đức tính nhân văn trong con người Đại tướng từ thuở thơ ấu cho đến mỗi tình đầu tiên của Người

Tuổi thơ của Đại tướng với biết bao nhọc nhằn trên mảnh đất quê hương đầy thân yêu. Chúng ta có thể hình dung về hình ảnh của một cậu bé chăm chỉ, học rất giỏi và nghe lời cha mẹ - Cậu bé đó chính là Đại tướng Võ Nguyên Giáp ngày còn nhỏ. Làng An Xá - nơi sinh của Đại tướng ngày ấy nghèo xơ xác. Biết bao cái khổ, bao cái khó khăn, vất vả và con người phải sống dưới cảnh đất nước lầm than, quê hương bị quân giặc dày xéo. Bằng trái tim nóng bỏng, tình cảm yêu thương quê hương đầy nhiệt huyết và sự giỏi giang

¹ Bùi Đức Tịnh (Biên soạn) 2008, *Từ điển Tiếng Việt*, Nxb Văn hóa Thông tin, tr.73

² VIETLEX -Trung tâm Từ Điển học (2011), *Từ Điển Tiếng Việt*, Nxb Đà Nẵng, tr.179

thông minh. Chàng trai Võ Nguyên Giáp đã cấp cấp vào Huế học tập và đi tìm tri thức lý luận cách mạng để giúp dân, giúp nước.

Mối tình đầu tiên của Đại tướng Võ Nguyên Giáp đầy xúc động, một mối tình đẹp đẽ vì lý tưởng cách mạng. Đại tướng Võ Nguyên Giáp và bà Nguyễn Thị Quang Thái đã có những lần gặp gỡ vội vàng như trên chuyến tàu Vinh đi Huế hay trong cuộc họp chi bộ của các đồng chí cộng sản. Đại tướng và Bà Quang Thái đã để lại trong lòng nhau nhiều cảm mến. Rồi họ thành vợ chồng từ tình đồng chí, tình cảm bạn bè trong sáng ấy. Do phải làm cách mạng cứu nước, cứu dân, Đại tướng và bà Quang Thái đã chia tay nhau và mãi mãi không bao giờ gặp lại. Chúng ta đều hiểu rằng làm cách mạng là sẵn sàng hi sinh và chịu nhiều gian khổ nhưng khó ai có thể cầm được nước mắt khi hay tin người mình yêu thương nhất, người vợ mình yêu mến nhất bị địch bắt và bức cung cho đến chết. Một phút lặng người của Đại tướng khi hay tin dữ, ông lặng lẽ rời khỏi phòng trong một cuộc họp ở chiến khu Việt Bắc. Chính bởi lối sống đầy lòng yêu thương và nặng tình, nặng nghĩa ấy đã làm lên một Võ Nguyên Giáp rất thực con người. Nỗi đau riêng tư này được Đại tướng tạm gác, giấu kín vào trong để theo Đảng, theo Bác Hồ thực hiện nhiệm vụ cách mạng cao cả vì dân, vì nước. Đối với người vợ sau này là bà Đặng Bích Hà, Đại tướng dành cho bà sự yêu thương và tình cảm quan tâm vô bờ bến, có lẽ do Đại tướng đã quá thấm nỗi đau mất người thân. Đại tướng trân trọng và bù đắp tất cả tình cảm của mình cho bà, cái điều mà vốn dĩ ông muốn làm mà đã không làm được. Trong mỗi dịp sinh nhật bà Bích Hà, ông đều mua tặng bà bó hoa tươi với mùi thơm nhẹ nhàng, thoang thoang. Đại tướng Võ Nguyên Giáp trong cuộc sống đời thường hết sức bình dị, gần gũi và sâu sắc. Ở vị tướng tài ba, xuất chúng nhưng vẫn luôn hiện hữu những hành động, cử chỉ chân thành, mộc mạc.

Yếu tố quê hương và gia đình giúp chúng ta nhận ra rằng: trong văn hóa chính trị Việt Nam một cá nhân tài ba, một con người kiệt xuất nào đó dù khi đương quyền hay không còn tại vị, nếu xuất thân từ làng xã và đi lên từ văn hóa cộng đồng thì cái độ gần dân và dân gần là rất dễ nhận thấy. Chúng ta có thể kiểm chứng trong cách sống, cách ứng xử của Đại tướng với đồng bào, đồng chí của mình. Điều này được biểu hiện qua diện mạo ăn mặc đến cử chỉ, hành động (ánh mắt, nét mặt...) của Đại tướng. Tất cả dường như không có một sợi dây vô hình ngăn cách Đại tướng với nhân dân. Mà thay vào đó là sự hiền từ, ân cần và nụ cười thường trực đầy triu mến của Đại tướng. Vì vậy, không khó để hiểu vì sao nhân dân ta yêu mến Đại tướng không chỉ vì chiến tích lẫm liệt ngoài trận chiến mà còn trong cách sống, cách làm người của ông.

2. Tính nhân văn của Đại tướng Võ Nguyên Giáp biểu hiện trên lĩnh vực quân sự

Vào những năm 1930 – 1945 lý tưởng cách mạng của người thanh niên Võ Nguyên Giáp luôn được chấp cánh bởi niềm tin thắng lợi, bởi tầm ảnh hưởng lớn lao của Chủ tịch

Hồ Chí Minh – người mà Đại tướng luôn luôn kính trọng, học tập và noi gương. Trong cuộc gặp gỡ lịch sử đầu tiên của Đại tướng Võ Nguyên Giáp với Bác Hồ ở Trung Quốc (1940) cho ta thấy sự gặp gỡ giữa hai con người lớn về tầm vóc, kiệt xuất về tài năng chắc chắn sẽ làm thay đổi lịch sử Việt Nam. Thực sự hai con người vĩ đại này đã thay đổi dòng chảy lịch sử của dân tộc ta thế kỉ XX đầy bi tráng.

Thật không kể xiết những gian khổ, hy sinh, mất mát, hiểm nguy của người làm cách mạng. Núi rừng Việt Bắc trắc trở thử thách lòng người, sự chống phá của quân thù ngày càng ác liệt. Đội quân “*trúng nước*” mà Đại tướng chỉ huy duy nhất có 34 đồng chí với vũ khí thô sơ, ít ỏi. Trong đội Việt Nam tuyên truyền giải phóng quân “*Tướng sĩ một lòng phụ tử, hòa nước sông chén rượu ngọt ngào*” vui cùng vui, khổ cùng khổ. Người lính già Tô Đình Cẩm thành viên cuối cùng trong đội quân 34 người ngày ấy bùi ngùi kể lại kỷ niệm giữa ông và Đại tướng “*khi Tôi tham gia Đội Việt Nam tuyên truyền giải phóng quân thì tuổi còn rất trẻ, chỉ mới 23 tuổi. Ban đêm khi ngủ tôi thường rất phá, cựa quậy lung tung, nhiều lần tôi còn gác chân lên người anh Văn. Lắm lúc bị anh mắng: Cậu ngủ gác chân quá mình không ngủ được*”.... *Nói thế nhưng Anh vẫn cho tôi ngủ chung*”³ Đại tướng luôn luôn gần gũi đồng chí, bao dung với đồng đội. Đại tướng là một vị chỉ huy không bao giờ có khoảng cách và cứng nhắc với binh sĩ của mình. Điều này tạo ra cho họ sự thoải mái và sẵn sàng vâng lệnh mỗi khi ra trận. Một sức mạnh bằng uy tín, bằng tấm lòng và sự tin tưởng của binh sĩ dành cho ông.

Với tinh thần kiên trung và bền bỉ cách mạng của người mang tố chất làm Tướng. Võ Nguyên Giáp đã đi sâu vào các hoạt động của quần chúng, tuyên truyền lý tưởng, lý luận về cách mạng của Đảng và Bác Hồ. Vì vậy mà sau này các nhà nghiên cứu lịch sử gọi ông là “*Nhà chính trị đi trước nhà Quân sự*”. Đại tướng đã đi trên con đường binh nghiệp của mình bằng cái nền vững chãi là sự ủng hộ của nhân dân, bằng chính trị trong lòng dân. Đó là phải làm công tác giác ngộ, tuyên truyền trước khi làm cách mạng bạo lực vũ trang. Làm chính trị trước khi làm quân sự, chính trị đi trước quân sự là phương châm hành động cách mạng trong suốt cuộc đời của Đại tướng.

Chiến thắng Điện Biên Phủ lừng lẫy năm Châu và làm nên tên tuổi Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Nhưng để đưa đến một quyết định hoãn binh với phương châm “*đánh nhanh, giải quyết nhanh*” bằng cách “*đánh chắc, thắng chắc*” là một quyết định khó khăn nhất trong cuộc đời cầm quân của Đại tướng. Điều này cho thấy Đại tướng Võ Nguyên Giáp rất thương bộ đội, rất lo cho bộ đội. Ông lo lắng về sự mất mát lớn nhất là mất con người. Chiến tranh, trận mạc không đơn giản, bình thường mà có thể “*sai thì sửa*” bởi chiến tranh

³ <http://baocaobang.vn/Dai-tuong-Vo-Nguyen-Giap/Tam-tinh-nguoi-dong-doi-cua-Dai-tuong-Vo-Nguyen-Giap/19211.bcb>

không phải là vấn đề thể hiện, không được phiêu lưu, mạo hiểm, không cho phép đánh đổi bằng bất cứ giá nào. Sinh mạng của con người là vô giá và không có gì có thể bù đắp được nỗi đau mất mát trong chiến tranh. Và Đại tướng Võ Nguyên Giáp đã cân nhắc kỹ lưỡng các yếu tố khó khăn của chiến dịch, ông mất ăn, mất ngủ “*trên trán vị Đại tướng luôn nóng ran, lúc nào cũng đắp một nắm ngải cứu để giảm bớt các cơn đau đầu*”⁴. Có ra trận địa mới thấy quý sinh mạng con người, có cầm quân mới biết rõ tầm lòng của người làm tướng. Bằng tài trí cộng thêm tình yêu thương đồng đội, Đại tướng đã chọn cách đánh phù hợp, vừa giành thắng lợi giòn giã, trọn vẹn, vừa hạn chế sự mất mát về mặt con người ở mức thấp nhất.

Trong cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước ác liệt, Đại tướng Võ Nguyên Giáp vẫn nổi lên như một con ngôi sao sáng với tư duy quân sự chiến lược và cách dụng binh linh hoạt, thần tốc táo bạo. Trong khoảng thời gian đó, phong trào đấu tranh cách mạng của nhân dân ta lên cao, quân đội chính quy ngày càng tinh nhuệ và đường lối chiến tranh nhân dân đã dẫn tới những thắng lợi liên tục của cách mạng miền Nam Việt Nam. Các trận đánh Tết Mậu Thân (1968), Điện Biên Phủ trên không (1972) và chiến dịch Hồ Chí Minh (1975) lịch sử là những trận đánh lớn và đã giành được những thắng lợi nhất định. Tuy nhiên chúng ta đều phải khẳng định rằng: Chiến thắng nào cũng đều phải trả bằng xương máu của nhân dân. Đại tướng Võ Nguyên Giáp luôn đau đầu và suy nghĩ về những mất mát đó – Ông xót xa cho những người đã hi sinh trong cuộc đấu tranh vì Tổ quốc. Điều này cho thấy tầm lòng nhân ái, tính nhân văn sâu sắc trong con người Đại tướng Võ Nguyên Giáp.

Nhiều tướng lĩnh nói rằng “*tính nhân văn*” trong phong cách cầm quân của Võ Nguyên Giáp là một trong những nguyên nhân quan trọng khiến ông được toàn dân quý mến. Vị tướng Hoàng Minh Thảo đã từng nhận xét về Đại tướng “*Tổng tư lệnh không bao giờ chấp nhận một chiến thắng phải trả bằng bất cứ giá nào về swong máu chiến sĩ do những quyết định tùy tiện và thiếu thận trọng gây ra... “Tư lệnh nhiều đêm mất ngủ hoặc nhiều lần chảy nước mắt khi nghe báo cáo số lượng cán bộ và chiến sĩ bị thương vong quá cao cho một trận đánh*”⁵.

Với tướng Đồng Sĩ Nguyên - Tư lệnh bộ đội Trường Sơn thì có một kỷ niệm khó quên với Đại tướng Võ Nguyên Giáp. Đó là trong một lần dẫn Đại tướng đi thăm cụm APT trên đường chiến lược Hồ Chí Minh. Khi về ông đã ghi lại dòng cảm xúc trong hồi ký của mình như sau: “*Những giọt nước mắt dành cho những chiến sĩ vĩnh viễn nằm trên trọng*

⁴ Nguyễn Văn Khoan (2006), “*Nắm ngải cứu trên đầu Tổng tư lệnh*”, Nxb Từ điển Bách khoa, Hà Nội. tr.10

⁵ Trần Trọng Trung (2006), *Tổng Tư Lệnh Võ Nguyên Giáp*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội, tr. 895-896.

điểm này của vị Tổng Tư lệnh giữa chiến Trường Sơn thật thấm đậm tình người, lắng sâu trong tâm khảm chúng tôi, không thể nào quên”. Còn đối với vị tướng Trần Văn Trà thì Đại tướng Võ Nguyên Giáp là một Tổng tư lệnh biết đau với từng vết thương của mỗi người lính, biết tiếc giọt máu của mỗi chiến binh”⁶.

3. Những biểu hiện về tính nhân văn trong con người Đại tướng khi tuổi xế chiều

Đối với người chiến sĩ cách mạng kiên trung như Đại tướng Võ Nguyên Giáp thì niềm vui lớn nhất đó là non sông đất nước thu về một mối. Chiến tranh chỉ là chuyện bất đắc dĩ mà nhân dân Việt Nam phải tiến hành để cứu nước. Và khi hòa bình lập lại thì chúng ta luôn có cái nhìn thiện chí với kẻ thù. *“đem đại nghĩa để thắng hung tàn, lấy chí nhân để thay cường bạo”*. Tư tưởng nhân đạo và tính nhân văn ấy thuộc về văn hóa ứng xử của dân tộc Việt Nam đối với giặc ngoại xâm thua trận. Nó là một giá trị xuyên suốt trong các thời kỳ lịch sử. Đặc biệt, dưới thời đại Hồ Chí Minh, nó lại được rạng sáng, nổi bật bởi những con người điển hình. Đại tướng Võ Nguyên Giáp là một nhân vật như thế, ông ứng xử với kẻ thù bằng thái độ xây dựng, nỗ lực hàn gắn vết thương chiến tranh. Trong cuộc trò chuyện của Đại tướng với con trai của cố Tổng thống Kennedy, Ngài John Kennedy đã hỏi Đại tướng *“Tôi không hiểu vì sao trước đây tôi lại đến đánh Việt Nam và cũng không hiểu tại sao tôi lại được ngài đón tiếp như vậy”*. Và Đại tướng trả lời: *“Trước đây, lính Mỹ đến Việt Nam mang theo súng Thompson nên chúng tôi tiếp họ với tư cách những kẻ mang súng. Bây giờ, anh đến đây với tư cách khách du lịch và chúng tôi tiếp anh với truyền thống mến khách của người Việt Nam”⁷*. Và rồi, người đàn ông đó đã khóc.

Với vị tướng dày dạn chinh chiến như Đại tướng thì Người đã quá thấu hiểu sự mất mát của chiến tranh. Để đến lúc về già Đại tướng thường suy tư và trầm lắng. Tâm trạng của Đại tướng xúc động là khi ông nhắc đến Bác Hồ và những người đã khuất *“mỗi khi đến nghĩa trang Mai Dịch thăm mộ người thân, ông thường đi dọc theo các hàng mộ. ông nói rằng thấy nhiều người quen quá, như đi dọc cả pho sử mà ông là người trong cuộc. Ông nói trong băng khuâng “nhiều người tốt lắm, nhiều người đi xa rồi...” Ông kể rằng ông đã khóc khi biết những lớp học sinh đại học dời ghế nhà trường tiến thẳng ra mặt trận Quảng trị những ngày ác liệt vào mùa hè 1972. Ông luôn nhắc lại lời của Bác là không có trận thắng nào gọi là đẹp cả.*⁸

⁶ Nguyễn Đức Cường (2011), *Đại tướng Tổng tư lệnh Võ Nguyên Giáp – Danh tướng Kiệt xuất mọi thời đại*, Nxb Thời Đại tr. 112

⁷ <http://petrotimes.vn/news/vn/quoc-te/ho-so-su-kien/cuoc-gap-go-dac-biet-giua-dai-tuong-vo-nguyen-giap-va-con-trai-co-tonq-thong-my-john-kennedy.html>

⁸ “Từ nhân dân mà ra” trên Báo Tuổi trẻ ngày 22/12/2004 của Dương Trung Quốc.

Tất cả những giá trị tốt đẹp và phù hợp với truyền thống văn hóa dân tộc thì mãi mãi tồn tại. Nó có thể tồn tại ở đâu đó và ẩn nấp ở các dạng thức khác nhau trong quan hệ giữa con người với con người. Giá trị của sự trân trọng, tôn kính đối với anh hùng dân tộc là một giá trị hết sức thiêng liêng. Sự ra đi của Đại tướng Võ Nguyên Giáp cho chúng ta thấy sức mạnh vô biên của dân tộc. Nó như đã dồn nén và ứ đọng từ lâu và khi đã bùng ra thì bùng phát đến cao trào, tột đỉnh. Lòng yêu nước, yêu người anh hùng cách mạng của nhân dân Việt Nam rất đẹp đẽ và trong sáng. Đặc biệt bằng tấm lòng cao cả, tính nhân văn sâu sắc trong con người kiệt xuất ấy – Đại tướng Võ Nguyên Giáp sẽ mãi là biểu tượng cho Văn – Võ vẹn toàn, một nhân cách cao cả được người đời mến mộ và ca tụng đến mai sau.

DANH MỤC TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1]. Nguyễn Đức Cường (2011), *Đại tướng Tổng tư lệnh Võ Nguyên Giáp – Danh tướng Kiệt xuất mọi thời đại*, Nxb Thời đại.
- [2]. Nguyễn Văn Khoan (2006), “*Năm ngải cứu trên đầu Tổng tư lệnh*”, Nxb Từ điển Bách khoa, Hà Nội.
- [3]. Trần Tuấn (2010), *101 khoảng khắc về Đại tướng Võ Nguyên Giáp – Tủ sách Thăng Long nghìn năm*, Nxb Hà Nội.
- [4]. Trần Trọng Trung (2006), *Tổng Tư Lệnh Võ Nguyên Giáp*, Nxb Chính trị Quốc gia, Hà Nội.
- [5]. Đại tướng Tổng Tư lệnh Võ Nguyên Giáp (2011) *Hình ảnh và Tư liệu chọn lọc*, Nxb Thời đại.
- [6]. *Đại tướng Võ Nguyên Giáp với cuộc kháng chiến chống Mỹ cứu nước* (2005), Nxb Quân đội Nhân dân, Hà Nội.
- [7]. Đại tướng Võ Nguyên Giáp (2004), *Điện Biên Phủ 50 năm nhìn lại*, Nxb Quân đội Nhân dân, Hà Nội.
- [8]. Đại tướng Võ Nguyên Giáp (2006), *Tổng tập Hồi ký*, Nxb Quân đội Nhân dân, Hà Nội.
- [9]. Phạm Cao Hoàn (1998), *Những tướng lĩnh làm biến đổi thế giới*, Nxb Công an Nhân dân, Hà Nội.

Các Website Tham Khảo

[10]. <http://petrotimes.vn/news/vn/quoc-te/ho-so-su-kien/cuoc-gap-go-dac-biet-giua-dai-tuong-vo-nguyen-giap-va-con-trai-co-tong-thong-my-john-kennedy.html>. Truy cập ngày 17 tháng 3 năm 2014.

[11]. “*Từ nhân dân mà ra*” trên Báo Tuổi trẻ ngày 22/12/2004 của Dương Trung Quốc.

[12]. <http://baocaobang.vn/Dai-tuong-Vo-Nguyen-Giap/Tam-tinh-nguoi-dong-doi-cua-Dai-tuong-Vo-Nguyen-Giap/19211.bcb>. Truy cập ngày 2 tháng 4 năm 2014.